

אם כיפרו⁽³⁾ הבעלים אחר כך באחרת, תמות.⁽⁴⁾

ואינה עושה תמורה, ואם המיר עליה בהמת חולין אחרת — לא נתפסה התמורה.

משנתנו מתפרשת אליבא דחכמים, ומדובר כשנמצאה לפני שכיפרו באחרת, ומחדשת המשנה, שהיא מתה. לפי שעד כאן לא אמרו חכמים "אבודה בשעת הפרשה ואינה אבודה בשעת כפרה — רועה", אלא כשנמצאה תמימה, אבל אם נמצאה בעלת מום, מודים חכמים שהיא מתה, מאחר שיש עליה שתי ריעותות, האחת, שהיתה אבודה, והשניה, שנמצאה בעלת מום. ועתה שהבעלים דחאוה וכיפרו באחרת — תמות.

ואם הבעלים לא דחאוה, ולא כיפרו באחרת, ורוצים למכרה, על כך דנה המשנה בסיפא.⁽⁵⁾

חטאת שדינה למיתה פרוחה לה קדושתה,

וכן, לא נהנין, אסור מדרבנן להנות ממנה כב-א בהנאות האסורות בקדשי ה', ולא מועלין, ואם נהנו ממנה — פטורין מלהביא קרבן מעילה. כלומר, מן התורה אין לה מעילה, כמבואר, שפרחה לה קדושתה. אלא שחכמים אסרו לכתחילה להנות ממנה הואיל והיתה קדושה⁽⁶⁾.

שתים הללו, שעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום — מתות אם כיפרו בעליה באחרת, ואם עד שלא כיפרו הבעלים, שלא רצה להתכפר באחרת, אלא רוצה⁽⁷⁾ למכרה ומהדמים יביא חטאת — זו שאבדה ונמצאת בעלת מום תימכר מיד, שהרי מומה עליה, וזו שעברה שנתה — תרעה עד שתסתאב ותמכר, ואחרי שנמכרו יביא

3. גירסת רש"י.

4. ואי אפשר לגרוס: "אם משכיפרו הבעלים", וכן אי אפשר לפרש הגירסה "אם כיפרו הבעלים" שנמצאה לאחר שכיפרו הבעלים, שאם כן, בין לרבי ובין לחכמים [כמבואר בהקדמה למשנתנו] תמות אפילו אם נמצאה תמימה, ולמה מדגישה המשנה "ונמצאת בעלת מום"? ולפרש הגירסא "אם כיפרו הבעלים": כיפרו לאחר שנמצאה ולהעמיד את המשנה כרבי, גם כן אי אפשר, שהרי לרבי מתה אפילו אם נמצאה תמימה.

מסברא פשוטה שלא יתכן שקרבן הראוי להקרבה, ילך למיתה. על כן, סובר רש"י דאם היתה בעלת מום ושוב אינו יכול להקריבה, לא פקע ממנה דין חטאת המתה. אלא, מקשה הגרי"ז, דמכל מקום, הרי יכול לפדותה ולהביא בדמיה חטאת אחרת, שהרי גם בדמי חטאת נאמר החילוק בין נמצאו קודם כפרה לאחר כפרה, כמבואר במשנה הבאה, ואף בבעלת מום שייך לומר דפקע ממנה תורת חטאת המתה?

6. כן מבאר רש"י כאן.

הלכה זו מבוארת באריכות במסכת מעילה ג] א — י ב].

7. להשהותה עד שלא יעבור על כל תאחר. תפארת ישראל.

5. הגרי"ז מבאר שיטת רש"י, שהאמת שההלכה של אבודה לא נאמרה "אבודה בשעת כפרה", אלא שחכמים סוברים שבאבודה בשעת הפרשה ונמצאת לפני כפרה, כיון שיכול להקריבה, פקע ממנה תורת חטאת המתה

בדמיה, בהמה אחרת לחטאתו.

וכיון שהיא רועה לדמיה עד למכירתה ודמיה עתידין להיקרב — קדושתה עליה, ולכן עושה תמורה ומועלין בה.

גמרא:

ומבררת הגמרא: מאי טעמא לא תני להו כולהו⁽⁸⁾ גבי הדרי, למה אינו שונה את חמשתן ביחד, אלא פליג להו, ושונה שלש מהן ואומר "ימותו" ואחר כך שונה שתיים האחרות?

ומתריצין: רישא, שלש הראשונות, פסיקא ליה, דינם מוחלט ולעולם מתות ואפילו לא כיפרו הבעלים, ואילו סיפא לא פסיקא ליה, ויש בהן חילוק בין כיפרו הבעלים באחרת שאז דינן למיתה ובין לא כיפרו דינן לרעייה, על כן, שנה אותן המשנה בנפרד.

הגמרא מבררת עוד: משנה זו כלשונה נשנית גם במסכת מעילה [תחילת פרק שלישי]. למה לי למיתנייה [לשנותה] גבי מעילה, למה לי למיתנייה גבי תמורה?

ומתריצין: תנא הכא תמורה, כאן נשנית בגלל חילוקי הדינים לגבי אם עושה תמורה, ואידי דתני תמורה, וכיון שביאר דיניה לגבי תמורה — תנא נמי, דרך אגב, חילוקי הדינים לגבי מעילה. וכי קאייב⁽⁹⁾ במעילה

קתני מעילה, ואידי דתנא מעילה תני נמי תמורה, שם נשנית בנוגע למעילה ודרך אגב שנתה גם בנוגע לתמורה.

שנינו במשנתנו: ושעברה שנתה.

אמר ריש לקיש: חטאת שעברה שנתה — רואין אותה כאילו עומדת בבית הקברות, מקום שאין כהן יכול ליכנס אחריה ולקחתה, ורועה, עד שיפול בה מום ותימכר.

פירוש⁽¹⁰⁾: חטאת שעברה שנתה, אינה מתה כחטאת שאבדה ונתכפרו בעליה באחרת. והבדל יש בין אבודה לבינה. כי חטאת אבודה היתה "דחוויה" בלי אפשרות להקרבה, ואילו זו לא היתה דחוויה אלא שהמתין⁽¹¹⁾ להקריבה עד שעברה שנתה. וגם עתה כשמתכפר באחרת אינו "דוחה" לזו, אלא שאין לו אפשרות להקריבה כאילו היתה בבית הקברות. ודינה כדין מפריש שתי חטאות לאחריות ומשך אחת מהן ונתכפר בה שהשניה לא מתה [כמבואר לקמן כד א], מפני שבמשיכת אחת מהן לא "דחה" את חברתה.

ומקשינן על חידושו של ריש לקיש ממשנתנו.

תנן: שעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום אם כיפרו בעלים⁽¹²⁾ מתה.

תויבתא דריש לקיש, האומר שעברה שנתה

8. גירסת רש"י והשיטה מקובצת.

9. גירסת השיטה מקובצת.

11. וכן כתב התוס' הרא"ש במסכת יומא [סו א] וזה לשונו: משום דעיבור שנתה לאו דיחוי גמור הוא כמו אחרים, אלא ממילא הוא בא על ידי שלא הקריבו אותה בזמנה.

12. גירסת השיטה מקובצת.

10. על פי תוס' בשיטה מקובצת בהשמטות.

רועה אפילו אחר שכיפרו בעליה באחרת?
ומתרצינן, אמר לך ריש לקיש: כי קתני
"מתה"⁽¹³⁾ אאבדה [על אבדה] ונמצאת
בעלת מום, והיא מתה, כמבואר במשנה
הואיל ויש בה שתי ריעותות⁽¹⁴⁾, אבל חטאת
שעברה שנתה אינה מתה אלא רועה, כדברי
ריש לקיש.

[ובהמשך מקשינן: אם כן למה שנתה
המשנה "שעברה שנתה" בין החטאות
המתות?].

ומקשינן: אי⁽¹⁵⁾ הכי, אם כדברי ריש לקיש,
שהמשנה מדברת רק באבדה ונמצאת בעלת
מום — אימא סיפא: אם עד שלא כיפרו
הבעלים — תרעה עד שתסתאב. ואי, ואם
המשנה מדברת באבדה ונמצאת בעלת מום,
למה לו להמתין מלמוכרה עד שיפול בה
מום, הא מסאבא וקיימא, הרי כבר נפל בה
מום.

בשלמא⁽¹⁶⁾ אם נפרש שהמשנה מדברת גם
על עברה שנתה, יתכן לומר שאם רוצה
למכרה ולקנות אחרת לא ימכרנה בלא מום.
אבל אם המשנה מדברת רק באבדה ונמצאת
בעלת מום, למה אמרה המשנה שימתין לה
עד שיפול בה מום?

ומתרצינן, אמר רבה: הכי קאמר, כן תתפרש
המשנה אליבא דריש לקיש: שאבדה
ונמצאת בעלת מום עובר, אם אחר שכפרו
בעלים — מתה, ואפילו נמצאה לפני

שכיפרו הבעלים ואחר כך כיפרו, הואיל ויש
לה שתי ריעותות, וגם מום עובר ריעותא
היא, אם קודם שכיפרו בעלים — תרעה עד
שתסתאב במום קבוע, דשכל זמן שאין לה
מום קבוע אינו יכול למוכרה ולהוציאה
לחולין, וכשיפול בה מום קבוע — תמכר.

והמשנה לא אמרה "מתה" על עברה שנתה
כלל, אלא על אבדה.

אמר רבא: שתי תשובות בדבר! חדא, דאם
כן, כאוקימתת רבה — "ישמור" [ימתין]
מיבעי ליה למיתני, היתה צריכה המשנה
לומר, שהרי כבר נפל בה מום עובר, וכדי
למוכרה [כיון שאינו רוצה להתכפר באחרת]
הריהו "ממתין" לה שיפול בה מום קבוע.
ולמה לא אמרה כן המשנה?

ועוד, מה ששנתה המשנה "שעיברה שנתה"
בין החטאות המתות — למאי הלכתא קתני
לה, הלא אינה מתה, ועושה תמורה ומועלין
בה, ולמה שנתה אותה המשנה בשעה שאין
בה אפילו אחת מהלכות אלו?

רבא מפרש את המשנה שלא תיקשה על ריש
לקיש: המשנה מדברת כשעברה שנתה
ואבדה אלא שנמצאה תמימה קודם שכיפרו
באחרת, נמצא שיש עליה שתי ריעותות,
האחת שהיתה אבודה, ועוד שעברה שנתה,
ולפיכך תמות אם כיפרו בעליה באחרת. ואם
לא כיפרו באחרת ורוצה להמתין לה עד
שיפול בה מום — תרעה עד שתסתאב.
ואילו ריש לקיש מדבר שלא נאבדה כלל

13. גירסת רש"י.

15. גירסת השיטה מקובצת.

14. לרש"י, ולתוס' הואיל דאבדה לפני שנפל
בה מום.

16. הרב מתן בסתר.

עברה שנתה, ופסולה — פסול הגוף הוא, הלכך תלך למיתה בשתי ריעותות [אפילו שנמצאה כשעדיין לא נתכפר בשניה, דאילו נתכפר בשניה ואחר כך נמצאה — ברור שהאבודה הולכות למיתה] —

אבל בעלת מום, דאי לאו מומא — חזיא הרי היא ראויה, ופסול שלה — חסרון בעלמא הוא, והואיל ונמצאה קודם כפרת השניה, אימא, יש לומר שלא תהני לה (18) "אבדה" ובשביל שהיתה אבודה בלבד לא תלך למיתה (19) —

לפיכך, משמיעתנו המשנה שבכל זאת תמות, כיון שנאבדה והיא גם בעלת מום.

ואי תני "אבדה" גבי בעלת מום, הוה אמינא, התם הוא דמהניא לה "אבדה" להביאה לידי מיתה — משום דלא חזיא להקרבה בשום קרבן, על כן תמות —

אבל עיברה שנתה, דחזיא להקרבה, בשאר קרבנות, אימא: כיון שאין די בריעותא זו, ומשום שהיתה אבודה בלבד — לא תיהני לה "אבדה", ולא תמות [כשנמצאה קודם שנתכפר באחרת] —

משמיעתנו המשנה שהיא מתה בשביל שתי הריעותות.

ומסקינן: **צריכא!**

ומקשינן: **ומי אמר רבא חכי, שאם עברה שנתה ונאבדה אינה רועה אלא מתה —**

אלא שעברה שנתה, וכיון שיש לה רק ריעותא אחת — אינה מתה אלא רועה אפילו אם כבר כיפרו באחרת.

אלא, אמר רבא: מה שאמרה המשנה "ושאבדה" באמצע בין "עברה שנתה" לבין "ונמצאת בעלת מום", מוסב על שתיהן, וכאילו אמרה "עברה שנתה ושאבדה, ושאבדה ונמצאת בעלת מום" [פעמיים "ושאבדה"!] —

והכי קתני, וכך מתפרשת המשנה: א. עברה שנתה ואבדה, ונמצאה תמימה. ב. או אבדה ונמצאת בעל מום. ובשתי אלו יש שתי ריעותות, ולפיכך אם נמצאו או זו או זו קודם שכיפרו באחרת **אם כיפרו הבעלים באחרת אחרי שזו נמצאה — מתה, קודם שכיפרו הבעלים — תרעה זו שעברה שנתה ונמצאת תמימה עד שתסתאב ותימכר. וזו שאבדה ונמצאה בעלת מום תימכר מיד.**

ומבארנין: **וצריך למיתני "אבדה" (17) גבי עיברה שנתה וגם צריך למיתני "אבדה" גבי בעלת מום — כלומר, למה צריך התנא להשמיענו שתיהן, הלא בשתיהן נאבדה ונמצאה עם ריעותא אחרת המצטרפת עמה להביאה לתורת חטאת המתה?**

דאי תני "אבדה" גבי שעברה שנתה, הוה אמינא: התם הוא דמהניא לה, מועילה לה "אבדה", להביאה למיתה — משום דאפילו קודם שאבדה, לא חזיא למילתה, אינה ראויה לחטאת, לדבר שהופרשה, שהרי בחטאת נאמר [במדבר טו] "בת שנתה", וזו

19. מבואר על פי הרש"ש.

17. גירסת השיטה מקובצת.

18. גירסת הגר"א.

חזיא, אף אם אינה ראויה להקריבה היא עצמה, מכל מקום, לדמי חזיא, אם היה מוכרה לפני שנאבדה היו דמיה ראויים להקרבה. ועתה, שנאבדה נתוסף עליה עוד ריעותא, ולפיכך מתה.

ומביאה הגמרא משנה להקשות על רבא האומר שבריעותא אחת, כגון עברה שנתה, אינה מתה, שהרי תנן במסכת יומא [סב א] לגבי שני שעירי חטאת יום כפורים [האחד לה', והוא השעיר הנעשה בפנים, והשני לעזאזל] שאם אירע ואחרי שהגריל, מת השעיר של עזאזל, הרי הוא מביא שני שעירים מן השוק, ומגריל הגרלה אחרת, והשעיר שנפל עליו הגורל לעזאזל נשלח לעזאזל. ועתה, יש לפניו שני שעירים לה', אחד מהזוג הראשון ואחד מהזוג שני — אחד מהם יקרב לשעיר הנעשה בפנים, והשני ירעה עד שיסתאב, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה, ואין לו דין של חטאת המתה, לפי שאין חטאת צבור מתה —

ומדייקת הגמרא: רק משום שהיא חטאת צבור, לכן תרעה. הא דיחיד, באופן כזה — מתה.

וחזורת הגמרא לגבי האמור במסכת יומא:

ואמר רבי יוחנן: יקריב את השני שבזוג שני, כי השני שבזוג ראשון "נדחה" בכך

והא אמר רבא: אבודת לילה, אם נאבדה חטאת בלילה והפריש אחרת תחתיה, ונמצאה הראשונה לאור הבוקר⁽²⁰⁾ לאו שמיה אבודה,⁽²¹⁾ ואפילו לרבי⁽²²⁾ האומר שאם נמצאת הראשונה אחר הפרשת השניה, אפילו בעוד שלא נתכפר בשניה, מתה הראשונה — דברים אלו אמורים אם היתה הראשונה "אבודה ביום" בשעה שהיא ראויה להקרבה, אבל "אבודת לילה" שבין כך ובין כך אינו זמן הקרבה — אינה נקראת "חטאת שאבדה", ואינה מתה אם נתכפר בשניה אלא רועה.

הרי שרבא סובר ש"אבודה" בשעה שאינה ראויה להקרבה אינה נקראת אבודה. אם כן, הרי גם עברה שנתה אינה ראויה להקרבה, ובשעה שנאבדה לא היתה ראויה להקרבה, ולמה סובר רבא שהיא מתה משום שיש לה שתי ריעותות, הלא אין לה ריעותא של "אבודה"?

ומתריצין: לא דמי, אינו דומה עברה שנתה לאבודת לילה. כי אבודה⁽²³⁾ דליליא לא חזיא, לא לגופה, להקרבה, ולא לדמי, ואף אם יפדוה אי אפשר להקריב בלילה קרבן הקנוי בדמיה, הלכך אינה נקראת "אבודה",⁽²⁴⁾ שהרי אפילו אם לא היתה אבודה, גם כן אינה ראויה להקרבה.

אבל הא, עברה שנתה, נחי דלגופה לא

ועיין בהגהת הב"ח.

20. רש"י פסחים [צז א] ועיין בעמוד ב מסקנת הגמרא.

23. גירסת הגר"א וכן בכל בסוגיא.

21. גירסת רש"י.

24. על פי הצאן קדשים [בד"ה תוס'].

22. על פי השיטה מקובצת והצאן קדשים.

ביומא ש"עברה שנתה" בלבד, או בריעותא אחת אחרת דוגמתה — מתה? ולמה אמרה משנתנו שאינה מתה ב"אבדה" בלבד?

על קושיא זו נתרץ: דחויין לחודה, ואבודין לחוד! חטאת שנדחתה ממש ואינה ראויה עוד להקרבה — מתה בדחיה זו בלבד בלי ריעותא אחרת, הלכך אמרה המשנה "ושעברה שנתה... אם כיפרו הבעלים — תמות. מה שאין כן ב"אבדה" אין בה די בשביל להמיתה, מאי טעמא? אבודין — דעתיא עליהון, אינו מדחה אותה, בהסתמכו על דילמא משתכחין, יתכן שימצאו. הלכך, בלי שתצטרף אליה ריעותא נוספת אינה מתה, ולכן אמרה המשנה "ושאבדה ונמצאת בעלת מום — מתה. ואילו דחויין — לא הדרי מתחזיין, שאין שום אפשרות שיחזרו להיות ראויין, כגון הדחויין של השעירי יום כפורים וכגון עברה שנתה, הרי היא מתה בלי ריעותא אחרת.

גופא, למדנו, אמר רבא: אבודה דלילה לא כב-ב שמה אבודה.

הגמרא סברה, שמדובר שנאבדה בלילה ונמצאה בעלות השחר. ואם כן, לא היתה אבודה אלא בשעת הפרשת השניה ולא בשעת כפרה, שהרי בלילה ודאי לא קרבה השניה. על כן מקשינן:

אליבא דמאן, אמר כן רבא? אלימא, אם נאמר, אליבא דרבנן, קשה: מאי איריא, למה דיבר באבודה דלילה, הלא אפילו אבודה דיום, ונמצאה לפני שנתכפר

שמת בן זוגו,⁽²⁵⁾ ורבי יוחנן לשיטתו הסובר "בעלי חיון נדחין",⁽²⁶⁾ כלומר, אף שהוא חי, יש עליו תורת "דיחוי" משעה שמת בן זוגו השעיר המשתלח ואינו חוזר לכשרותו. על כן, יקריב את השני שבזוג שני, שלא נדחה.

ומבארת הגמרא דברי רבי יוחנן: וכשהוא מתכפר — בשני שבזוג שני מתכפר. ואידך קמא, השני שבזוג ראשון, הוה לה כי [כאילו] עברה שנתה. כלומר, פסלותו היא כפסול עברה שנתו.

ויש לדייק: טעמא שאינה מתה, משום דשל צבור היא. הא דיחיד — מתה, אף על פי שאין לה שתי ריעותות, ולא נאבדה. הרי שרבי יוחנן סובר שעברה שנתה בלבד, או בריעותא אחת אחרת בלבד — מתה.

וקשה לרבא, שאמר וביאר משנתנו שמתה רק כשיש לה שתי ריעותות?

ומתרצינן: אמר לך רבא: אכן! אני כשלעצמי סובר שבדיחוי אחד, ונתכפר באחרת, מתה בלי שיצטרף אליה ריעותא של אבדה, ומה שפירשתי את המשנה האומרת "ושעברה שנתה" שמדובר בצירוף "אבדה" — פירשתי כן אליבא דריש לקיש, האומר עברה שנתה — רועה. ולריש לקיש, אכן קשה ממשנה זו דמסכת יומא —

אבל עדיין קשה, שהרי במשנתנו נאמר "ושאבדה ונמצאת בעלת מום", וקשה: למה צריך כדי להמיתה שתהיה גם בעלת מום, והיינו שתי ריעותות, הרי הוכחנו מהמשנה

26. כלומר, לאפוקי מדעת רב שם [יומא סד א]

25. "דיחוי" היינו שנדחה לפי שעה מהקרבה, אף על פי שחוזר לכשרותו.